

DOŽIVLJANJE ZAVISTI PRI NADARJENIH UČENCIH

MAG. MATEJA MEŠKO

Bled, 2010

DEFINIRANJE IN RAZUMEVANJE POJMA ZAVIST

POJEM ZAVIST

* **SSKJ (1999):** Označuje pojem zavist kot »občutek velikega nezadovoljstva, da kdo ima, je deležen česa, kar si osebek želi ...« Zavisten človek je človek, ki komu zavida, je nevoščljiv...

* **Gagne in Masse (2002):** Zavist se lahko razume kot čustvo, misli in vedenje.

* **Milivojević (1999)** razlikuje:

Destruktivna zavist - vodi k uničenju ali odvzemanju dobrega, zaradi katerega smo zavistni.

Konstruktivna zavist - omogoča prikrajšani osebi, da izrazi lastno željo in jo spodbuja v ustvarjanju tistega, zaradi česar je zavisten.

Torej :

* Prva oblika zavisti se dogodi, kadar imajo posamezniki pomanjkanje tega, kar imajo drugi – (si to želijo, občudujejo osebe, ki so jim zavistni, ali jim želijo biti podobni) - dobronamerna, tekmovalna ali občudovanja vredno zavist, ki ljudi motivira, da se izpopolnijo (Parrott, 1991).

* Na drugi strani pa gre za odstranitev, odpravo objekta zavisti ali z njim povezanih kvalitet - moralno negativna oblika zavisti (Neu, 1980).

*Trstenjak (1995) pravi, da smo Slovenci občutljivi, zamerljivi in prepirljivi, polni zavisti.
Tudi svet je poln zavisti, ki je med vsemi sloji. Zavistni ljudje postajajo vse bolj žalostni, malodušni in nestrpni.
Zavist polagoma človeka razkroji.*

OKOLJE IN DOŽIVLJANJE NADARJENOSTI UČENCEV

Nadarjen otrok odrašča, čustveno in socialno dozoreva ter razvija svojo nadarjenost v treh pomembnih socialnih skupinah:

- * v družini,
- * učnem okolju in
- * v družbi vrstnikov.

Z vstopom v šolo se otrokovo socialno okolje razširi in na oblikovanje njegove osebnosti in njegovega socialnega vedenja vpliva vedno več ljudi.

Nadarjeni učenci imajo **pogosto težave s svojim okoljem in tudi okolje z njimi.**

Nadarjeni otroci so:

- * bolj občutljivi in za okolje »težki« v primerjavi z večino otrok:
 - * saj so zahtevnejši v svojih željah,
 - * trdovratnejši v uveljavljanju svojih interesov,
 - * ranljivejši ob nezadovoljenih potrebah ...

Nadarjeni učenci imajo »težave« z vrstniki:

- * kadar govorijo z vrstniki, postajajo nestrpni, ker vrstniki ne morejo slediti njihovim hitrim domislicam in procesom mišljenja;
- * sošolci jih lahko zaradi njihovih ambicij in talentov zavračajo, se jih izogibajo, jih izolirajo in se iz njih celo norčujejo;
- * zgodi se tudi, da jih zbadajo in izražajo stališča nevoščljivosti in zavisti...

Negativne reakcije na nadarjenost (zavist) izražajo:

- * člani družine,
- * učitelji,
- * vrstniki...

Pogosto velja med ljudmi prepričanje, da je nadarjenost povezana s slabim socialnim prilaganjem.

Celo nadarjeni učenci sami govorijo, da se znajdejo v socialnem smislu v težavah, ker so morebiti njihove socialne sposobnosti slabše razvite.

Raziskave kažejo (Gagne in Masse, 2002):

- * **Da izkusijo visoko nadarjeni (IQ večji od 145) več socialnih težav** (prilaganje) kakor zmerno nadarjeni učenci (IQ = 130–145)
- * **Da so nadarjeni učenci socialno bolj zreli kakor povprečno sposobni vrstniki** in da je njihova socialno emocionalna prilagoditev enaka ali pa celo presega povprečna merila v splošni populaciji.

Hury (1986) je opazil, da **77 % nadarjenih učencev zaznava svojo nadarjenost negativno (etiketiranje).**

Nadarjenost ocenjujejo kot **prednost:**

- * v smislu osebnostne rasti (33 %),
 - * učnih dosežkov (37 %),
 - * socialnega življenja (29 %) (socialno priznanje, prispevek k družbi).
- V 90 % vidijo nadarjenost kot na potencialno **pomanjkljivost** v socialnih odnosih z vrstniki.

Podobna raziskava:

Manaster (1994) navaja, da so med "**pomanjkljivostmi**" v zvezi z nadarjenostjo mladostniki **poročali o:**

- * predsodkih (39 %),
- * socialni izolaciji oz. odtujitvi (18 %),
- * ljubosumju, zavisti in jezi (15 %),
- * prekomernih pričakovanjih odraslih (23 %) ter
- * da bi bili napačno razumljeni (5 %).

NADARJENI UČENEC IN ZAVIST

Tesser (1991) pravi, da **nadarjeni učenci lahko delujejo na dva načina:**

- * **z refleksijo** - kadar se oseba počuti dobro v primeru, da je druga oseba uspešna. Ta oseba se vživlja v to vlogo in tako sebe izgrajuje.
- * **s primerjavo** - ogrožanje, ker visoki dosežki drugih vplivajo na naše samospoštovanje in ga znižujejo.

Stopnja pomembnosti dosežkov posameznika ali njegove lastnosti odločajo o tem, do katerega procesa bo prišlo.

POGOJI IN OKOLIŠČINE POJAVLJANJA ZAVISTI

Salovey in Rodin (1984) govorita o **treh pomembnih pogojih** za pojavljanje zavisti:

- * zmanjšanje samospoštovanja posameznika – tovrstnih informacij o sebi z ozirom na druge ljudi,
- * pomembnost informacije,
- * visoka podobnost ali tesni odnos z osebo.

Okoliščine pojavljanja - doživljanja zavisti:

- * Primerjave v sposobnostih bodo spravljele v neugoden položaj večino vrstnikov.
- * Učni dosežki so pomembni za samopodobo nadarjenih mladostnikov.
- * Ne glede na razporejenost v učne skupine obstajajo razlike v dosežkih in sposobnostih.

Okoliščine, kjer so primerjave med vrstniki bolj pogoste, je pogostejše tudi doživljanje zavisti, npr.:

- * tekmovanja,
- * obogatitveni programi,
- * homogeno razvrščanje nadarjenih učencev v oddelke...

...

Zavist pri nadarjenih učencih se pojavlja tako z vidika:

- * objekta (sem zavisten) in
- * subjekta (zavidam jim).

Pojem zavist je redko uporabljen.

VLOGA ŠOLE V RAZUMEVANJU FENOMENA ZAVISTI NADARJENIH UČENCEV

Razredni učitelji bi morali biti pozorni na zavist.

Okoliščine, ki lahko zaostrejejo doživljanje zavisti, npr.:

- * medsebojne primerjave učencev,
- * okoliščine, v katerih učenci tekmujejo,
- * javne nagrade učencem,
- * javno predstavljanje učnih rezultatov (primerjanje ocen ...).

Če učitelji razumejo visoke dosežke (ocene) otrok kot nekaj, kar slabo vpliva na dobre medosebne odnose in povzroča negativna čustva, bodo učence učili načinov, kako naj se v teh situacijah znajdejo oz. prilagodijo. Tako bodo ohranjali samospoštovanje.

V oblikovanju osebnosti in značaja nadarjenih otrok bi morali učitelji in starši biti že zelo zgodaj pozorni na zavist.

Nadarjeno mladino bi morali opozarjati, kakšne posledice ima tako čustvovanje ter jih razvijati v smeri velikodušnosti in človekoljubnosti.

Torej, razmišljati k ciljem, ne glede na to, kaj delajo in koliko dosejajo drugi (Trstenjak, 1995).

ŠOLA V VLOGI RAZVIJANJA ČUSTVENEGA IN SOCIALNEGA PODROČJA NADARJENIH OTROK

Med osnovnimi **socialnimi potrebami nadarjenih** učencev so (Silverman, 1992):

- * potreba po odnosih z vrstniki, ki imajo podobne sposobnosti in interese,
- * potreba po tem, da nadarjenega sprejemajo učitelji in vrstniki... (občutki-vplivajo na učno učinkovitost, motivacijo, samopodobo ...)

Čustvene potrebe nadarjenega učenca:

- * občutek varnosti,
- * izražanje ter
- * samosprejetost...

Sprejemanje samega sebe nadarjenemu učencu omogoča, da razvija svoja močna področja in se vključuje v odnose z vrstniki.

Silverman (1993), ugotavlja, da **proces samosprejetosti** poteka preko naslednjih faz:

1. Samozavedanje (zavedanje lastnih sposobnosti, potreb, prednosti in šibkosti),
2. Iskanje podobnih ljudi (ljudi, s katerimi lahko deli več podobnosti kot razlik),
3. Občutek, da ga razumejo in sprejmejo,
4. Samosprejetje.

Učenci lahko tako razvijajo svoje socialne in čustvene potrebe ter zadovoljujejo svoje intelektualne izkušnje v **oblikah skupinskega druženja** (Rimm, 2002, str. 176).

Oblike skupinskega druženja nadarjenih učencev so, npr.:

- * klub nadarjenih učencev,
- * debatni timi,
- * intelektualni in ustvarjalni timi ipd.

RAZISKOVALNA SPOZNAJJA

Raziskava: v okviru raziskovanja nadarjenih učencev

Anketiranci: učenci osnovne šole Ormož

V raziskavi nas je zanimalo: *Doživljanje zavisti pri nadarjenih učencih*

SPOZNAJJA:

- * učenci razumejo besedo zavist predvsem kot čustvo
- * v večini ne uporabljajo izraza »zavist«, vendar pa zavist doživljajo
- * Doživljanje zavisti z vidika objekta (mi zavidajo):
 - nadarjeni učenci pogosteje doživljajo zavist kot učenci, ki niso nadarjeni,
 - okoliščine: redni pouk in tekmovanja,
 - vzrok: njihove šolske ocene in izdelki.
- * Doživljanje zavisti z vidika subjekta (zavidam jim):
 - nadarjeni učenci so redko zavistni sošolcem (82 %),
 - okoliščine: redni pouk in tekmovanja,
 - vzroki: šolske ocene in priljubljenost med vrstniki.

- * jezo do zavistnežev, čutijo nadarjeni učenci v manjši meri kot ostali in več nadarjenih učencev je zavistnežu pripravljenih pomagati, da le-ta prebrodi svojo zavist,
- * dobre rezultate in uspešnost nadarjeni učenci v veliki meri (93 %) pripisujejo svojim sposobnostim, spominu in učenju, le 4 % pa ga pripisujejo sreči,
- * pogosteje doživljajo težave v medosebnih odnosih,
- * so v večjem % izrazili željo po druženju z vrstniki (s sebi enakimi, s katerimi bi delili čustva, želje itd.).

POSLEDICA:

Klub za nadarjene učence smo na OŠ Ormož

Namenjen je zadovoljevanju čustvenih, socialnih in drugih potreb učencev

